

Forbrukerrådets innspill til regjeringens KI-strategi

Forbrukerrådet er positive til at regjeringen vil lage en strategi for utviklingen av kunstig intelligens (KI). Kunstig intelligens vil påvirke forbrukerhverdagen på mange områder i årene framover, gjennom selvstyrte tjenester og produkter, og gjennom endringer i forbrukermarkedet og samfunnet for øvrig.¹

Teknologien fører med seg stort potensial for nyttige og gode tjenester, men skaper også utfordringer knyttet til blant annet gjennomsiktighet, diskriminering, ansvarsfordeling og personvern.

Det er nødvendig å kartlegge ulike utfordringer og ta hensyn til disse i en nasjonal KI-strategi. Det er avgjørende at både lovverk og tilsynsmyndigheter er rustet til å håndtere nye problemstillinger som oppstår som følge av den teknologiske utviklingen. En god utvikling av KI er også avhengig av at forbrukerne har tillit til hvordan ulike systemer for kunstig intelligens brukes, og at systemene behandler personopplysninger på en måte som respekterer forbrukerens lovfestede rettigheter.

Det er mange fordeler ved bruk av kunstig intelligens, og det må derfor legges til rette for at forbrukere kan dra nytte av disse. En utvikling må unngå skadelige effekter av teknologien, og for å legge til rette for dette, er det noen anbefalinger regjeringen bør ta med inn i arbeidet med en nasjonal KI-strategi:

- Gjeldende lovverk må respekteres for å unngå diskriminering, oppnå gjennomsiktighet og å unngå personvernbrudd.
- Personvernprinsippene som er lovfestet gjennom personvernforordningen må respekteres i all bruk av kunstig intelligens. Det inkluderer prinsippene om rettferdighet, gjennomsiktighet, formålsbegrensning, dataminimering, ansvarliggjøring og innebygget personvern.

¹ «Kunstig intelligens» er et vidt begrep som tolkes på mange forskjellige måter og brukes om et bredt spekter av teknologier. I dette innspillet tolker Forbrukerrådet kunstig intelligens som selvlerende og autonome systemer basert på algoritmisk beslutningstaking.

- Selskaper og organisasjoner som tar i bruk kunstig intelligens må legge til rette for at uavhengige tredjeparter og tilsynsmyndigheter kan få innsyn i og gjennomføre tilsyn med bruken av algoritmer og datasett.
- Det må legges til rette for at forbrukere som rammes av diskriminerende praksis eller annen ulovlig praksis som følge av kunstig intelligens, har rett til kompensasjon.
- Selskaper og organisasjoner som benytter seg av kunstig intelligens må respektere forbrukers rett til å få forklart beslutningsgrunnlaget, og å kunne motsette seg algoritmisk baserte beslutninger.
- Markedssituasjoner hvor store mengder data konsentreres hos et lite antall selskaper bør unngås. Dette må håndteres for å legge til rette for fungerende konkurranse og innovative tjenester innen kunstig intelligens.
- Det må sørges for økt bevilgning og kompetanseheving hos relevante tilsynsmyndigheter, og det må legges til rette for samarbeid mellom myndigheter i tverrsektorielle saker og på tvers av landegrenser.

Personvern

Bruken og utviklingen av kunstig intelligens forutsetter tilgang og bruk av store mengder data for å foreta kompliserte beregninger. Dette vil i mange tilfeller også inkludere store mengder personopplysninger. Forbrukerrådet er bekymret for at dette fører til et «kappløp mot bunnen», hvor aktører samler inn og lagrer mest mulig data for å oppnå konkurransefortrinn.²

For at KI skal utnytte sitt fulle potensial, er det en forutsetning at personvernprinsippene som er lovfestet gjennom personvernforordningen legges til grunn. Dette betyr blant annet at det ikke må samles inn flere personopplysninger enn nødvendig for å levere tjenester (dataminimering), og at personopplysninger ikke anvendes til nye formål eller lagres lengre enn nødvendig (formålsbegrensning). Kunstig intelligens må også utvikles i tråd med prinsippene om innebygget personvern. For øvrig støtter Forbrukerrådet Datatilsynets innspill på regjeringens KI-strategi.³ Det er avgjørende at Datatilsynet får nødvendige midler for å føre tilsyn med kunstig intelligens og

² Et slikt «kappløp mot bunnen»-scenarie vil oppstå dersom insentivene for innsamling av mest mulig data blir større enn insentivene for å begrense innsamlingen.

³ <https://www.regjeringen.no/contentassets/0e36c85fcfe143a5b626c53cf292cb3b/dts-innspill-til-regjeringens-ki-strategi.pdf>

algoritmestyrte beslutninger, blant annet gjennom anledning til beslag av utstyr som en del av deres tilsynsrolle.

Gjennomsiktighet og ansvarsfordeling

For å unngå diskriminering som følge av kunstig intelligens, er prinsipper om rettferdighet og gjennomsiktighet grunnleggende. Forbrukerrettet kunstig intelligens brukes blant annet for å skreddersy tjenester og tilbud til den enkelte forbruker. Når tjenester i større grad individualiseres, er det nødvendig at dette ikke misbrukes for å diskriminere enkeltforbrukere eller forbrukergrupper, for eksempel gjennom prisdiskriminering eller ekskludering fra visse tilbud.

Beslutninger som er tatt på bakgrunn av kunstig intelligens og som påvirker forbrukere, må være gjennomsiktige. På denne måten kan forbrukere bruke sin rett og mulighet til å få innsyn i beslutningsgrunnlaget og motsette seg algoritmiske beslutninger. For at dette skal være mulig, må det være på plass innebygde mekanismer som tilrettelegger for forklaringer av beslutningsgrunnlag, og forbruker må informeres om at automatiske beslutninger har blitt tatt i bruk. Dersom forbrukere rammes av feilaktige eller ellers urettmessige beslutninger som treffes på grunnlag av kunstig intelligens, må forbruker ha rett til kompensasjon for eventuelle tap og/eller skade.

For å muliggjøre effektivt tilsyn er det en forutsetning at selskaper som utvikler og bruker kunstig intelligens har ansvar for at det er mulig for uavhengige tredjeparter å få innsyn i systemene og algoritmene. Ansvarlige tilsynsmyndigheter må ha anledning til å gjøre beslag ved behov, og å gjennomføre gransking av systemer som tar i bruk kunstig intelligens for å avdekke potensielle avvik og lovbrudd. Det forutsetter at gjennomsiktighet er bygget inn i systemene, og at forretningshemmeligheter ikke kommer i veien for innsynsmulighet.

Konkurransen

Markedet for digitale produkter og tjenester er i dag preget av store aktører som besitter enorme mengder data. Denne markedskonsentrasjonen medfører store oppstartskostnader for konkurrenter, noe som på sikt svekker både konkurranse og innovasjon. Siden kunstig intelligens er avhengig av store

datasett, vil dette kunne føre til en markedssvikt og monopolsituasjoner. For at norske selskaper og organisasjoner skal kunne være konkurransedyktige innen kunstig intelligens, er det derfor viktig at konkurransemyndighetene følger med på utviklingen, og griper inn dersom det avdekkes konkurransevridende virksomhet. Eventuelle vedtak eller inngripen fra myndighetene av konkurransehensyn må for øvrig ikke komme på bekostning av forbrukerens personvern.

Samarbeid mellom tilsyn

Siden kunstig intelligens vil omfatte mange forskjellige samfunnssektorer, er det avgjørende at relevante tilsynsmyndigheter samarbeider og utveksler kompetanse og informasjon på tvers av sektorer. Det vil blant annet omfatte Datatilsynet, Forbrukertilsynet, Konkurransetilsynet, Finanstilsynet og Direktoratet for Samfunnsikkerhet og Beredskap. Myndighetene må legge til rette for felles fora for tilsyn med fokus på kunstig intelligens og algoritmisk beslutningstaking. I visse tilfeller vil det også være behov for felles tilsyn. Dette samarbeidet må også strekke seg utover Norges grenser, med et særlig fokus på samarbeid med andre europeiske myndigheter.

Forbrukerrådet anser kunstig intelligens som en transformativ teknologi for forbrukerhverdagen i årene som kommer. Forbrukerrådet ønsker å bidra til at det utformes en ansvarlig og forbrukervennlig KI-strategi, og stiller gjerne opp for å utdype innspill.

Vennlig hilsen

Forbrukerrådet

Inger Lise Blyverket

Direktør

Finn Lützow-Holm Myrstad

Fagdirektør digitale tjenester